

**HÄZIRKI ZAMAN HALKARA
GATNAŞYKLARYNYŇ DERWAÝYS
MESELELERI**

The background features a light green gradient at the top, transitioning into a darker green area on the left and a yellowish-green area on the right. A large, curved, semi-transparent shape in a medium green color arches across the middle of the page, overlapping the other background elements.

TÜRKMENISTANYŇ BILIM MINISTRLOGI
TÜRKMENISTANYŇ DAŞARY IŞLER MINISTRLOGINIŇ
HALKARA GATNAŞYKLARY INSTITUTY

HÄZIRKI ZAMAN HALKARA
GATNAŞYKLARYNYŇ DERWAÝYS
MESELELERI

(makalalar ýygındysy)

Aşgabat • Ylym • 2024

SANLY HABAR BERIŞ SERIŞDELERINIŇ IŞ AÝRATYNLYKLARY

Beýleki jemgyýetçilik ylymlary ýaly, žurnalistika hem şu günki durkuna gelýänçä örän çylşyrymly ýoly geçdi. Ol öz gulluk edýän jemgyýetiniň täsiri astynda mydama özgertmelere, ösüslere sezewar bolýar. Žurnalistika adamzat siwilizasiýasynyň önümi bolmak bilen, ol dünýä medeniýetiniň, dünýä jemgyýetiniň ösüşiniň “aýnasydyr”. Žurnalistikanyň mazmuny we görnüşi mydama sosial ulgamlaryň isleglerine baglydyr.

Hormatly Prezidentimiziň žurnalistika uly üns bermegi, onuň hilini gowulandyrmak ugrundaky aladalary köpçülikleýin habar beriş serişdeleriniň (KHBS) işini düýpli özgertdi. Žurnalistikanyň täze şertleri we täze tehnikalaryň ornaşdyrylmagy bu ugurda alnyp barylýan işleri köp derejede ýeňilleşdirdi. Häzirki wagtda internet ulgamlary arkaly dünýäniň köp ýurtlary bilen habarlary, maglumatlary alyşmak mümkinçilikleri ýola goýuldy [1, 112 s.].

Arkadagly Gahryman Serdarymyzyň döredijilik işgärleri bilen häli-şindi duşuşyp, işiň hili, netijeliligi bilen ýakyndan gyzyklanyp durmagy, köpçülikleýin kommunikasiýa serişdelerini döwrebaplaşdyrmak meselesine aýratyn üns bermegi esasynda döwürleýin neşirleriň, teleradioýaýlymlaryň sany artyp, olarda berilýän makalalardyr gepleşikleriň, edebi-çeper eserleriň many-mazmuny, hil derejesi ýokarlandy.

Häzirki wagtda ýaşayan sanly zamanamyzda maksatly diňleýjilere nädip ýetip boljakdygyny we marketing tagallalaryndan nädip peýdalanmalydygyny bilmek möhümdir. Sanly metbugat we mazmun bu maksada ýetmegiň bir serişdesi bolup biler. Markanyň marketing meýilnamasyna sanly baýlyklary goşmak birnäçe müşderiniň gymmaty we gatnaşygy bilen çäklenmän, birnäçe peýdasy hem bar. Bu ýerde sanly media marketingi, mysallar, sanly metbugat we sosial media arasyndaky deňeşdirme ýaly möhüm zatlary öwrenip bolýar.

“Sanly metbugat” adalgasy şifrlenlen hasaplaýyş maşynlaryny we enjamlaryny ulanyp dolandyryp, görüp, saklap we paýlaşyp boljak islendik media görnüşi aňladýar. Elektron metbugat, jübi telefonlary, noutbuklar, podkastlar, programma üpjünçiligi we ş.m. bularyň hemmesi “sanly metbugat” sözüniň aşagyndadyr. Şeýle hem sanly kanallar arkaly mazmunyň we mahabatnyň paýlanyşyny beýan edýär. Aragatnaşyk, bilim, dynç alyş, söwda we başgalar ýaly köpsanly programma

üçin ulanylýar. Şeýlelik bilen, işewürlük nukdaýnazaryndan bu ajaýyp platforma. Müşderileriň köpüsi indi sanly metbugaty giňden ulanýarlar. Şonuň üçin bu ýokary göterim sebäpli käbir ugurlardaky kärhanalar sanly metbugaty ulanmagy öwrenmeli we ondan girdeji almalydyr [2, 36 s.].

Sanly we adaty habar beriş serişdeleri tomaşaçylara ýetmek ýa-da täze müşderileri çekmek üçin bir maksat bilen hyzmat etse-de, sanly metbugat adaty metbugatdan tapawutlanýar.

Sanly metbugatyň köp mysallarynyň arasynda ýazmaça mazmun iň gymmatlylardan biridir. Elektron kitaplar, blog ýazgylary we ak kagyplar ýaly mazmun diňleýjilere bilim bermek bilen bir hatarda işiňizi ösdürüp biler. Şeýle hem sanly görnüşde görkezilip ýa-da şekil prosessorynyň kömegi bilen çap edilip bilner. Mysal üçin, biznesdäki täzelikler barada podkast ýa-da köp adamyň tomaşa edýän tomaşasynda ýaýlym berýän mahabat taýýarlap bilerler.

Sanly podkastlar müşderileri özüne çekmek üçin ses ulanyp bilýän sanly metbugatyň bir mysalydyr. Geçmişde suratçylar filmi ulanmalydy we özleri ösdürmeli boldular. Döwrebap suratçylaryň köpüsi sanly görnüşde işleýärler, ýagny düşürýän maglumatlary kompýuterde sanly we nol görnüşinde saklanýar.

Gologramma görnüşinde üç ölçegli şekili döretmek üçin ulanyp boljak sanly metbugatyň bir mysalydyr. Golografiýa, şekiliň galyňlygy sebitini saklamak üçin şekil gurluşyny ýazga alýar. Asyl suraty lazer şöhleleri bilen doly 3D görnüşinde döredip bolýar. Bu henizem ösýän gözleg ugrudyr.

Sosial media platformalarynyň maksady adamlara elektron görnüşde aragatnaşyk saklamaga kömek etmektir. “MySpace” we “Facebook” iki sany iň möhüm sosial ulgamlardyr. Şeýle-de bolsa “Twitter”, “Instagram” we “Tik Tok” ýaly ýyldyzlar hem köpeliýär.

Häzirki zaman sanly zamanynda kärhanalar marketing tagallalary bilen öňkülerinden has köp adama ýetip bilerler. Onlaýn mahabaty ulanmagyň birnäçe peýdasy bar, şonuň üçin indi köp kompaniýalar ony ulanýarlar. Bu satyn almaga gyzyklanma bildiren zatlary üçin yzarlanyp we mahabatlary görkezip boljak sanly metbugatyň bir mysalydyr.

“Sanly marketing” adalgasy “onlaýn marketing” sözüni hem aňladyp biler, internetiň we beýleki elektron tehnologiýalarynyň üsti bilen potensial müşderilere ýetmek üçin bir markany öňe sürmektir. Sanly marketing kanallary diňe bir e-poçta, sosial media platformalary we onlaýn mahabat däl, eýsem SMS we MMS-i hem öz içine alýar. Kompaniýalar has köp söwda nokatlaryny açýandyklary üçin önümlerini we hyzmatlaryny onlaýn satmagy öwrenmeli. Ikinjiden, mahabatlaryň

ekranyna barha köpelyändig sebäpli sarp edijileriň ünsüni çekmek has kynlaşýar. Sanly marketologlar hem taslamalary habar bermek üçin köpsanly maglumat toplumyna düşünmek we ulanmak üçin kynçylyk çekýärler.

Netijede, bu sanly metbugatyň ýene bir möhüm ähmiýeti. Iki kompaniýa we şahsyýet, sanly metbugatyň ýaýramagy sebäpli fiziki ýerleşişine garamazdan biri-biri bilen aragatnaşyk saklamak mümkinçiliginden peýdalandylar. Munuň sebäbi, müşderi bilen kompaniýanyň arasynda aragatnaşygy ýenilleşdirýär. Sosial mediýadaky ýagdaý täzelenmeleri bolsun ýa-da bloglardaky teswirlere jogap bolsun, esasy demografiýa bilen aragatnaşyk saklamak kompaniýanyň ulgamyny giňeltmek üçin möhümdir.

Sanly marketing bilen sosial media marketinginiň (sanly media we sosial ulgamlar) arasyndaky esasy tapawut, sosial media marketinginiň has giň ýaýlym kanallaryny ulanmagydyr. Sosial platformalarda özara täsirleşmek “sanly marketing” hasaplanýar, ýöne hakykatda onlaýn önümi ýa-da hyzmaty netijeli wagyz etmek üçin ulanyp boljak köpsanly goşmaça kanal bar. Aşakda olaryň tapawutlary görkezilýär.

Sosial media marketing diňe wirtual älem üçin, sanly marketing bolsa maksatly diňleýjiler bilen birleşmek üçin awtonom we onlaýn kanallary ulanýar. Sosial media marketingi diňe “Twitter”, “Facebook”, “YouTube” we ş.m. ýaly bir ýa-da birnäçe sosial media platformasyna ünsi jemläp biler, sanly media marketingi ykjam mahabat, telewideniýe, onlaýn mahabat, SMS we ş.m. ýaly köpsanly mediany ulanyp biler [3, 59 s.].

Mazmuna bolan garaýşyňyz sosial media marketing kampaniýaňyzyň üstünliklerine uly täsir eder. Maksatly diňleýjileriňizi sosial media kanallaryňyzda işjeň we işjeň saklamak üçin hemişe täze we gyzykly mazmun bilen üpjün etmeli. Beýleki tarapdan, sanly marketing, telewizor, internet we açyk sanly displeýler ýaly dürli sanly platformalarda banner mahabatlaryny ulanmak bilen çäklenýär.

Satýan zadyňyz, işiňiziň görnüşine we hödürleýän önümleriňize we hyzmatlaryňyza bagly bolar. Onlaýn marka habardarlygyny ýokarlandyrmak barada aýdylanda, sosial media hemişe iň oňat strategiýa bolup bilmez. Uly müşderi bazasy bolan her bir üstünlikli işde güýçli sosial media bolmaly. Mysal üçin, enjam satsaňyz, mümkin bolan müşderilere önümleriňiz barada habar bermek, häzirki müşderileriňize ýakyn wagtda täzelenmeler we täze önümler barada habar bermek we olara nädip kömek etmelidigi barada peýdaly e-poçta ibermek üçin sosial media ulanyp bilersiňiz.

Başga bir tarapdan, ýöriteleşdirilen enjamlary daýhanlara satmak bilen meşgullanýan bolsaňyz, sosial mediany gözleg guraly hökmünde ulanyp bilersiňiz, emma bildiriş tagtalary we radio mahabaty has uzak ýerlerde esasy ýaýlym kanallaryňyz bolar.

Ýer şary sanly gitmegini dowam etdirýärkä, metbugat pudagynda-da mümkinçilikler bar. Bu wezipeler marketing, jemgyýetçilik gatnaşyklary we mahabat bölümlerinde jemlenendir. Akademiki maksatlar üçin sanly kanallary döretmek bu pudakda işlemek üçin başga bir wariant. Bu ugurdaky işler, synp otaglarynyň ikisinde-de, iş ýerinde-de ulanmak üçin okuw materiallaryny döretmegi öz içine alýar.

Marketingde sanly we çap metbugat

Mahabatyň iki görnüşi hem kompaniýanyňyzyň üstünlik gazanmagyna kömek edip biler. Geçirilen bir gözlegde, göni poçta arkaly e-poçta bilen deňeşdirilende 37% ýokary girdeji gazanylandygy anyklandy. Şeýle-de bolsa, kompaniýalar ony marketing strategiýalarynda ulanmagy dowam etdirýärler. Şeýle-de bolsa in üstünlikli marketing kampaniýalary sanly we çap metbugatynyň gibrididir.

Sanly marketing gullugy näme?

“Sanly marketing agentligi” adalgasy önümleri we hyzmatlary elektron serişdeleri arkaly sarp edijilere hödürlemekden ybarat bolan bir işi aňladýar. Sosial mediýa, bir gezek basmak üçin tölegli mahabat, multimediyä we web sahypalary, diňe işewür müşderiler üçin ulanyp boljak marketing kanallarynyň kábiri [4, 116 s.].

Sanly metbugatyň üç görnüşi haýsylar?

Sanly köpçülikleýin habar beriş serişdeleriniň birnäçe görnüşi bar, olaryň her biri markanyň diňleýjilerini giňeldip we degişli kanallar arkaly bir iş barada habardarlygyny ýokarlandyryp biler. Onuň görnüşleri:

- Öz metbugaty;
- Girdeji gazanan media;
- Tölegli metbugat.

Sanly metbugatyň esasy 5 görnüşi:

- Radio we telewideniýe.
- Sosial ulgamlar we web sahypalary.
- E-poçta we SMS.
- Bloglar.
- Jübi enjamlary üçin programmalar.

Telewizor sanly metbugatmy?

Häzirki zaman telewizorlarynyň aglaba köplügi sanly metbugaty goldaýar. Sebäbi häzirki zaman telewizorlarynda kompýuter ulgamlary bar we

süýümlü optiki kabel birikmeleri we web ýaýlymlary arkaly ýaýlymlary alyp bolýar. Beýleki tarapdan, analog telewizorlary sanly metbugatyň bir görnüşi hasaplamaly däldir.

Öňküleri bilen deňeşdirilende sanly metbugat geň galdyryjy dürli-dürli we köplenç düýpgöter tapawutlanýar. Bu usullaryň hemmesiniň umumy bir zady bar. Şeýle hem maglumatlary kompýuterleriň, telefonlaryň we beýleki sanly enjamlaryň alyp we saklap bilýän sanly formatda goýmagy göz önünde tutýar.

EDEBIÝAT

1. *Gurbanguly Berdimuhamedow*. Garaşsyzlyga guwanmak, Watany, halky söýmek bagtdyr. – A.: TDNG, 2007.

2. *Gurbanguly Berdimuhamedow*. Parahatçylyk, döredijilik, progres syýasatynyň dabaralanmagy. – A.: TDNG, 2007.

3. *Ахмадулин Е.В.* Краткий курс теории журналистики. – М., 2006.

4. *Богданов Н., Вяземский Б.* Справочник журналиста. – Л., 1971.